

SI TARIRI

MARSHBURN PRESS
1974

**Text in Binukid translated from
the Sarangani Manobo text adapted
from the book Tariri My Story
by permission of Harper and Row,
New York, N. Y., U.S.A.**

01.10-1173-4.3C

40.120P-733039MCPZ

Printed in the Philippines

PINAAGI TAINI HA LIBRU

Iyan haini balatbatenen ha inikagi hi Tariri. Si Tariri, iyan datù hu mga etaw ha tagngadanan hu Sapra ha tagtitimà diyà ta Peru ha iyan nasud diyà ta Amerika del Sur.

Sa mga ginlaasan hi Tariri, dayun dà sidan tagpangayawà daw agpangimatay hu duma ha mga etaw. Iyan daán haena natun-an hi Tariri. Ba amin daduwa ha Amerikana ha laga ha nakadiyà ta kandan. Migtimà sidan diyà daw migtuen sidan hu inikagiyan hu Sapra ha mga etaw. Dayun, na, mighubad sidan hu lalang hu Magbabayà daw pignau dan say Tariri daw sa mga duma din. Si Tariri, su makatuu en duun hu Magbabayà, na, nailisan sa gahinawa din hu maayad.

Sa balatbatenen din, na, nahubad hu Binukid ta daw makapadanseg inyu duun hu pagtuu nuy duun hu Magbabayà.

Si Tariri

SI TARIRI

Iyan a si Tariri. Iyan haini tultulanen ku hu pagtimà ku su anay. Su anay ku agkadaluwan kay, na, tag-ampù kay duun hu mga busaw. Tag-ampù kay daán duun hu bakesan. Daw sa bulung day hu agkadaluwan, na, bà dà agtawali hu tabaku. Sa bakesan, na, iyan agsaligan day ta daw maulian kay. Tagsaligan day daán sa mamumuhat. Agkabayaan day daán si Satanas. Iyan haena binuhat day ta hudà day pa katon-i sa laus gaun su anay.

Sa mga ginlaasan day, na, dini tagtitimà ha kilid ta adagi ha wahig ha tagngadanan ta Yonkantari. Sa talabahu dan, na, iyan sa pamakay hu usa daw sa duma ha kumalasanen ha mananap daw sa mga tagbis din ta kalasan. Panà sa ighimatay dan. Agpangimatay daán sidan hu etaw. Sa duma ha mga etaw, na, agpangayawen dan daán sidan.

Sa apù ku ha maama, na, iyan si Tutarika. Mabis-ay ha mangimatay. Sa amay ku, na, iyan duma din hu pangimatay. Bangkaw sa igpangimatay dan.

Sa amay ku, na, iyan si Nasumata. Iyan labaw ha etaw ha tungkay mabis-ay. Iyan datù. Sa duma ha mga etaw, na, agtuu hu igsugù hi Amay ku. Kagi hi Amay ku din ta kanak, “Ku mabalaw ka daw hadi ka mahaldek, na, iyan ka tungkay labaw ha etaw” kagi din.

Iyan kay Sapra ha mga etaw. Sa pinanhimatayan day, na, iyan Hibaro ha mga etaw. Daw sa mga Hibaro, na, madakel daán sa nangapatay dan kanay. Ku agpangayaw sidan, kada sabuwa kandan, na, daduwa sa bangkaw ha ag-uwiten dan. Sigi dan tagnauwen sa duma dan ha maama ha manguhed. Ku pilaken dan sa etaw dan amin din pa gahinawa, na, agsuguen dan sa mga manguhed ha maama ha isaben dan dà pilaken. Iyan haena tignau dan duun hu manguhed ha mga maama ta daw mga mabalaw sidan ku mangimatay sidan.

Iyan daán haena tignau hi Amay ku kanak. Mahies a makaduma hu mga magulang ku ha suled ta daw a makatuen ku ag-in-inuwen sa paghimatay hu etaw.

Sa mga abang ku, na, pignau a kandan hu pagtimù hu ulu hu etaw. Amin mignau hu mga ginlaasan ku ku in-inuwen sa pagpungel. Pignau a kandan ha “Hadi tampeden din ta ubay ta ulu. Ba dini tampedan ta puun ta lieg” kagi dan. “Iyan haena maayad” kagi dan.

“Mapengahan,” kagi dan “sugbahen sa ulu” kagi dan “ta daw kumegaw” kagi dan.

Sa etaw ha makapatay hu etaw daw makatimù hu ulu, na, iyan labaw ha etaw. Ku madakel sa ulu ha matimù din, na, iyan tungkay labaw ha etaw. Na, siak, iyan a labaw tungkay ha etaw ta madakel tungkay sa napatay ku ha mga etaw.

Dayun, su makapanday ad makatuen hu paghimatay hu etaw, na, bisan en ku atiyuay kay dà ba agkabaluy ha mangimatay kay hu etaw. Migtuen kay daán hu pusil.

Aman ta amin sabuwa ha aldaw ha haepat kay dà. Nakauma kay duun hu balay hu Hibaro ba hudà sidan duun ta migpulgay sidan diyà ta kalasan ta mighes sidan. Su maahà day sidan, na, pinusil day sidan. Pinusil kay daán kandan ba hudà kanay minatay. Ba iyan dà sidan minatay. Nakapatay a hu sabuwa ha Hibaro. Iyan haena tungkay labaw ha datù dun taena ha lugar. Natungkay a nabayà-bayà ta napatay ku haen sa datù. Dayun, na, uminulà kay.

Aman ta amin sabuwa ha aldaw ha napaliman ku ha amin mga bahi ha Amerikana ha agdini ta kanay. Ta amin ku amigu ha kulibugan ha mig-ikagi din ta kanak ha amin daduwa ha Amerikana ha bahi ha agdini ta kanuy. Su mapaliman ku haena, na, natungkay a

napauk ta hadi a agkabayà ku amin maputi ha etaw ha dumi ni ta kanay.

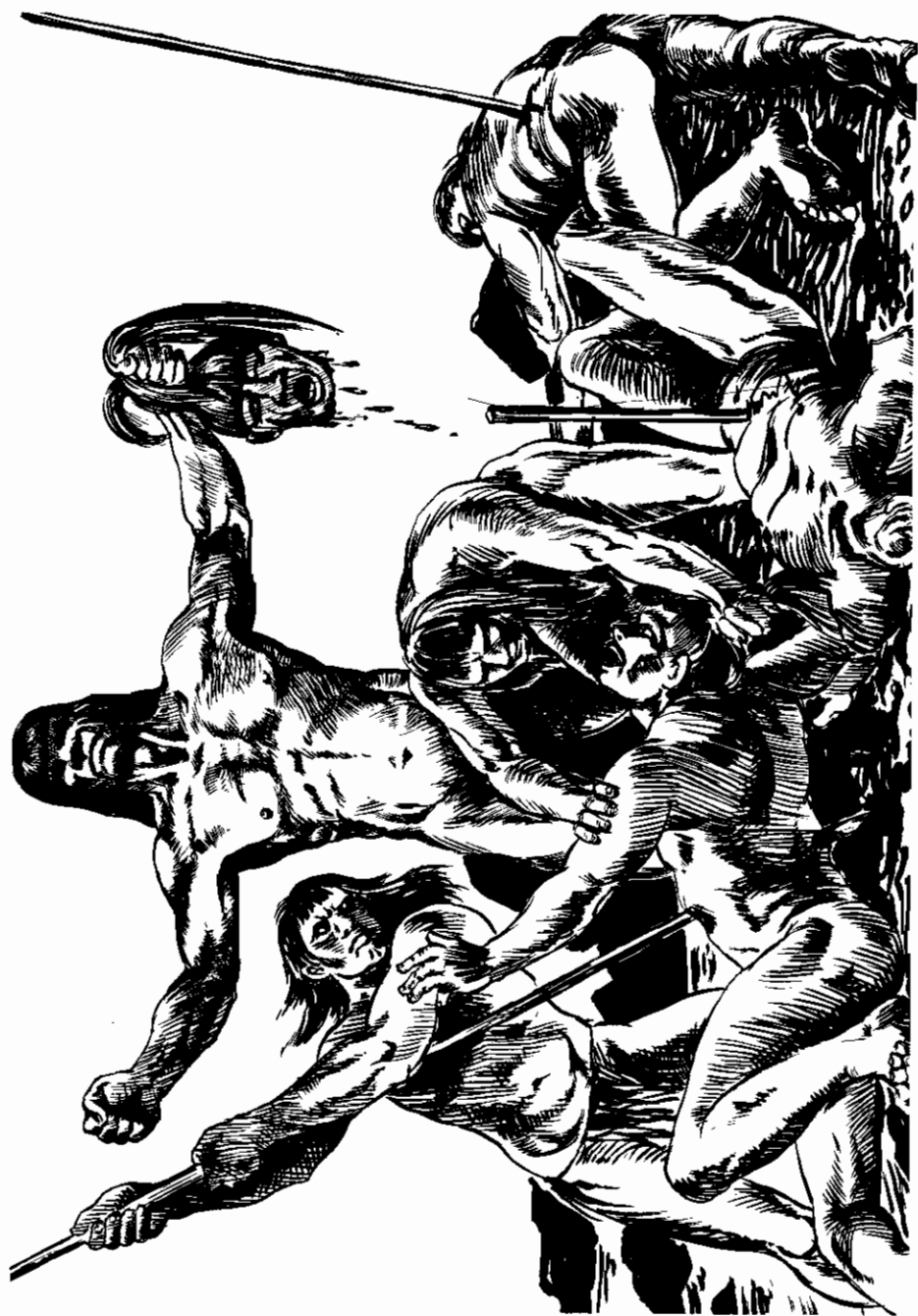
Nanginginsà a hu kagi ku, “Imbà man agkabayà sidan agdini? Iyan ta ku ag-agawen dan sa bugtaw” kagi ku.

Migtubag sa amigu ku hu kagi din, “Iyan gid haena tuud dan.” Dayun, nakapatawa ta taghelegaen a kandin hu pagtubag din.

Amin daan sabuwa ha aldaw ha nakalikù saena ha amigu ku. Sinugù kay kandin ha magbalay kay ha duun sa Amerikana magtimà. Daw mig-uwit daan hu pinaksuy daw manggad. Kagi din, “Iyan haini impauwit taena ha daduwa ha Amerikana ta daw mabalay day sa balay dan ha tagtimaan dan dini ta daw manau kay kandan hu lalang hu Magbabayà” kagi din.

Hustu en kanak haena ta sa ginlaasan day, na, natultul dan ha amin Magbabayà. Maayad en daan ta agkabayaan ku sidan ag-ahaa.

Dayun, na, nakauma saena ha daduwa ha bahi ha Amerikana ha taglulan duun hu ariplanu. Natungkay kay nangabeleng ta daw kay pa nakaahà hu ariplanu. Iyan haena tungkay maadagi ha ariplanu. Natungkay kay nangahaldek ta sa ariplanu, na, agkailing hu adagi ha banug. Saena ha ariplanu, na, nakalanding duun hu

adagi ha wahig. Bisan en ku agkahaldek a ba mig-ubay a duun taena ha ariplanu.

Sa kumawas en sa mga bahi duun taena ha ariplanu, na, natungkay kay nangabeleng ta tungkay maputi sidan. Taggemen-gemen sidan din ta kanay ba bà day dà sidan tagbutlekai. Sabuwa kandan sa agpangamusta, na, inibitan din sa alima ku ba agkabeleng a ta hudà day kaanadi sa pangamusta. Su magedam ku sa alima din, bà ku dà linegken sa alima ku.

Bisan en ku kamulu kay pa agkahaldek ba binuligan day sidan man-uwit hu butang dan diyà ta balay dan. Es, na, makalawag sa buhuk dan. Sa ngadan dan, na, iyan si Lori daw si Doris.

Dayun, na, kagi ku duun hu kulibugan ha amigu ku, “Ikagiya dà isaba kanak ku inu sa tuud dan dini.”

Kagi hu amigu ku, “Agkabayaan kaw kandan ag-ikagiya hu lalang hu Magbabayà. Ba sa anay, nauwen nuy sidan hu inyu ha inikagiyan. Ku makaikagi en sidan hu inyu ha inikagiyan, na, nauwen kaw daán kandan hu lalang hu Magbabayà. Amin dan daán kun bulung ha inuwit dan ta daw mabulungan kaw” kagi din.

Su anay sidan makauma dini, na, agkahaldek kay ag-inum hu bulung dan. Abi day ha makahilu.

Aman ta say Lori daw sa duma din, na, migpuunà sidan migtuen hu inikagiyan day. Agkabayà sidan ku matun-an dan sa inikagiyan day ba agkalibat pa sidan. Iyan haena hinengdan ha pignau ku sidan ta daw makaikagi sidan hu kanay ha inikagiyan.

Su matun-an dan en sa kanay ha inikagiyan, na, pig-ikagiyan kay kandan pinaagi hu Magbabayà. Na, sa Magbabayà, iyan kun migtanghagà kanuy alan-alan. Adagi sa gahinawa din kanuy ha impadini ta kalibutan sa batà din ha si Jesus ta daw malibri kuy hu salà taw. Sa henà-henà ku, na, maayad ku sumalig a ki Jesus ba hudà a pa salig kandin. Sa agkabayaan ku, na, aghen-henaen ku pa ag-unahen. Iyan haena hudà a pa tuu ki Lori daw si Doris. Ba migdayun a pa mig-inum hu mga inumen.

Aman ta amin sabuwa ha daleman ha tag-inumà kay diyà ta balay day. Dayun, na, madakel kanay sa migsasabà. Say Lori daw sa duma din, na, humineles sidan diyà ta kalasan ta katungkay sidan agkangahaldek. Su maisab ha maselem, na, napaukan a hu asawa ku. Migyanaen din ta kanak hu kagi din, “Hadì ka ba diay agkagayhà hu mga Amerikana ha bahi? Minulaguy sidan gan ha daleman diyà ta kalasan. Hadì kad en ag-isab ag-inum dini. Diyà kaw mag-inum ta madiyù” kagi din.

Dayun, na, masakit tungkay sa gahinawa ku. Kagi ku duun hu mga duma ku ha migsasabà hu kagi ku, “Hadî kuy en ag-isab ag-inum hu inumen. Hadî kuy en ag-isab agsabà. Iyan ta ku masugat saena ha mga bahi hu bala. Hadî taw taglimbetà hu badi.” Iyan haena inikagi ku diyà ta kandan.

Masakit tungkay sa gahinawa ku ta nakabuhat a hu madaet. Dayun, na, pinaelegan day sa mga Amerikana ha bahi ta daw makapauli day sidan.

Aman ta amin sabuwa ha aldaw ha kagi hi Doris din ta kanak, “Agnauwen ku ikaw pinaagi hu Magbabayà. Impadini din ta kalibutan sa batà din ha si Jesus ta daw matay para ikaw. Sa langesa din, makahenaw hu mga salà nu” kagi din.

Dayun, na, nabayà-bayà a hu napaliman ku ha inikagi din kanak. Kagi hi Lori, “Si Jesus, na, inlansang hu mga etaw duun hu krus. Pinilak dan sa kilid din ha uminagas sa langesa din daw wahig ha napuun ta lawa din. Minatay ta daw malibri kuy kandin hu mga salà taw. Inlebeng duun hu liyang ba nabanhaw dà” kagi din.

Tungkay nabayà-bayà sa gahinawa ku su ikagiyan a kandin pinaagi ki Jesus. Kagi ku, “Aw, iyan man diay haena naul-ulahan hi Jesus.”

Aman ta amin sabuwa ha aldaw ha nadaluwan a. Ba su makauma sa duma ha Sapra ha mga etaw din ta balay ku, na, miglam-ag kay mig-inumà. Dayun, na, nabeghat a hu dalu ku. Agkabayà a agduun hu mamumuhat ta daw mabulungan a kandin. Ba si Lori, na, migyanaen din ta kanak hu kagi din, “Abang, hadi ka agpabulung hu mamumuhat. Kenà iyan haena agkabayaan hu Magbabayà” kagi din.

Kagi ku, “Iyan dà haini sa panahun ta agkatungkayan a.” Dayun, na, si Lori, natungkay nahangel ta migduun a hu mamumuhat.

Aman ta saena ha mga bahi, na, mignau sidan kanay pinaagi ki Jesus. Innau dan kanay ha si Jesus, na, bayà-bayà en taghiphipanaw diyà ta wahig ta danaw. Impatib-eng din daán sa maseleg ha kalamag daw impaendà din sa maadagi tungkay ha baled. Bisan sa etaw ha minatay en, na, agkabanhaw din daán. Kagi taena ha mga bahi, “Ku sumalig ka ki Jesus, na, ilahan ka kandin hu kinabuhì ha hudà din katapusan daw magtimà ka duun hu balay din diyà ta langit” kagi din.

Taghen-henaayaen ku ha laus labi ha hudà en mailing ki Jesus. Iyan tungkay ha gamhanan. Dayun kay dà kandan tagnauwa pinaagi ki Jesus. Kagi dan, “Sumalig kaw diyà ki Jesus.”

Aman ta sa henà-henà ku, na, tagduwa-duwa hu pagsalig ku diyà ki Jesus. Hudà ku katun-i ku hindu sa maayad ha buhaten ku. Naanad ad en hu pangimatay daw pag-inum. Ku sumalig a ki Jesus, na, maendaan ku haena sa tagbubuhaten ku. Ba ku pananglitan hadi ad en mangimatay, na, ayuwaen a hu mga duma ku ta iyan ta ku magyanaen sidan ha kenà ad en pa man labaw ha etaw. Ba migdayun a mighenà-henà pinaagi hu Magbabayà.

Aman ta amin sabuwa ha aldaw ha namakay a. Su makalikù a, na, inumaw a hi Doris hu kagi din, “Abang, dumini ka. Kan-u ka agsalig ki Jesus? Maayad ku sumalig kad en iman kandin” kagi din.

Migtubag a hu kagi ku, “Hee, iman dà.”

Su makaikagi a taena, sagunà nabayà-bayà sa henà-henà ku. Mig-ampù kay ki Doris. Su mag-ampù a, na, kagi ku, “Ginuu Jesus, henawi a ikaw hu langesa nu. Ilahan a ikaw hu bag-u ha pagkinabuhì. Agkabayaan ku ag-endai sa madaet ha buhat ku. Sigi ku dà tumanen sa igsugù nu” kagi ku.

Su sumalig a ki Jesus, na, inilahan a kandin hu bag-u ha kinabuhì. Dayun, na, inikagiyan ku sa mga duma ku ha tuminuu a diyà ki Jesus. Inikagiyan ku daán sa duma ha Sapra ha mga etaw. Tumenged hu pag-ikagiya ku kandan, na, tuminuu daán diyà ki Jesus

Cristo sa duma ha mga etaw. Sa batà ku, na, tuminuu daán.

Aman ta amin sabuwa ha aldaw ha nakauma sa mga Sapra ha napuun hu didaya hu kanak ha tagtimaan. Miglulan sidan duun hu bangka dan. Hudà day katun-i ku iyan indini dan sa pangayaw. Kagi hi Asawa ku, "Iyan ta ku himatayan kuy kandan." Ba kagi ku, "Hadì hayan ta mga kadumahan sidan hi Amay ku."

Su humaw-as en sidan duun hu bangka, na, duminiyà sidan ta balay ku. Kagi ku, "Mga suled ku, panahik kaw daw pinuu kaw."

Dayun, na, luminatun sidan ba hudà sidan pinuu. Dayun dà sidan taghitindeg ha ben kadaet en sa ig-ahà dan kanak. Kagi ku duun hu mga batà ku, "Mag-andam kaw daw lus-ug kaw."

Su mapaliman dan haena sa inikagi ku, na, pigkargahan dan sa pusil dan hu bala daw a kandan tiruwi. Dayun, na, pigbekas dan sa daduwa ha pusil ba hudà magbutu. Bà dà miglatingkik. Laus labi ha naluwas a hu Magbabayà.

Dayun, na, pigdidalì ku pigtimù sa pusil ku. Pighigadan dan sa bayaw ku. Dayun, na, nadaeg dan ha hinimatayan dan. Dayun, na, inisab a dà kandan pinusil. Na, migbutu human sa pusil dan ha nasugat a

Si Tariri daw si Lori

kandan. Dayun, na, minulaguy a diyà ta kalasan. Linasay a kandan. Sa adul ku, na, adagi tungkay. Pig-agiyan sa idung hu langesa daw pakautà a daán hu langesa. Kagi ku ha matay ad. Hadì ad en pakagahinawa ba mig-ampù ad duun hu Magbabayà hu kagi ku, "Amay ku. Buligan a ikaw. Kahid-uwan a ikaw." Dayun, na, inuwit a diyà ta dibabà duun hu balay hu amigu ku ha kulibugan. Dayun, na, pinamulung a kandin ba kagi din, "Gali, matay kad. Agkatungkay ka."

Ba kagi ku, "Ku buligan a hu Magbabayà, na, maulian a."

Aman ta say Lori daw si Doris, na, hudà sidan diyà ha matagunina a. Su matun-an dan ha napusil a, na, pinaelegan a kandan hu ariplanu. Inuwit a kandan duun hu tagtimaan dan. Duun ad en naulii hu tagtimaan dan. Nahid-uwan a hu Magbabayà. Hudà a ngaay buligi hu Magbabayà, na, minatay ad ngaay.

Aman ta su malugay en, na, amin sabuwa ha etaw ha tagpamatbat din ta kanak ha saena ha nakapatay hu bayaw ku, na, ag-usaug sidan. Kagi hu mga duma ku, "Diyà kuy ta ayanan taw sidan ta daw mapatay taw sidan."

Dayun, tinimù day sa pusil day daw kay pahiphipanaw. Su makaubay kay en, na,

tagduwa-duwa sa henà-henà ku. Inu gid sa mabuhat ku? Himatayan ku gid sidan daw ku hadì. Dayun, na, nahenà-henà ku sa pagtuu ku hu Magbabayà. Nakapanaad ad en ha hadì ad pa man mangimatay. Iyan haena hinengdan ha kenà en maayad ha mangimatay a taena ha mga etaw.

Dayun, su madaleman, na, dinakep day sidan. Kagi ku duun hu mga duma ku, “Hadì taw sidan himatayan ta bà taw dà sidan uwita duun hu mga sundalu diyà ta dibabà ta daw masilutan sidan diyà.”

Na, saena ha mga kuntra day, na, agkatungkay en sidan agkangahaldek. Dayun dà sidan tag-agalaay. Tagpanayuay sidan hu kahid-u. Taghugdunan sidan hu kahaldek dan. Dayun, na, inuwit day sidan duun hu sundalu. Ba amin ku dagi-dagi ha gahinawa kandan ta nakatuu a iman diyà ki Jesus. Bisan en ku kuntra day sidan ba sa agkabayaan hu Magbabayà, na, iyan sa pandayaan day sa alan ha etaw bisan en ku kuntra. Dì pa su inikagiyan ku daán sidan hu lalang hu Magbabayà.

Aman ta amin sabuwa ha aldaw ha migdalù sa batà ku ha maama. Natungkay kay nahangel hu batà day. Dayun, na, say Lori daw sa duma din, na, pigpamulung dan. Ba minatay gihapun. Pinakahaluhid-u kay ki Asawa ku. Bà kay dà tag-uma pakaagalà. Kagi hi

Asawa ku, "Bisan en ku nakatuu ad en ki Jesus ba tinimù din pa gayed sa batà ku."

Aman ta hudà tungkay kalugay, na, nahenà-henà ku ha umendà a tumuu ki Jesus. Ba naisab ku dà nahenà-henà ha bà a dà agpanulaya hu Magbabayà.

Dayun, na, amin en pa man sabuwa ha batà ku ha maama ha minatay daán. Na, natungkay a dà pa man nahangel-hangel. Kagi hu mga duma ku, "Hudà pulus hu pagtuu nu diyà ki Jesus ta daduwa en sa batà nu ha minatay" kagi dan.

Ba nahenà-henà ku ha ku dumayun a tumuu ki Jesus, na, lausan a buligan kandin. Iyan ta ku bà a dà kandin agpanulaya ku laus ha agsalig a kandin. Dayun a dà tag-ampuay ha migyanaen a hu kagi ku, "Ginuu, kahid-uwi a ikaw. Ilahi a dà ikaw hu sabuwa ha batà ha maama daw a mabayà-bayà maisab. Laus labi ha hadi a agkabayà agsuway ikaw."

Dayun, na, inikagiyan ku sa asawa ku ha hadi magkahangelà. Kagi ku, "Sa mga batà ku, na, diyà en iman sidan ta langit. Hadi kad en tagkahangelà. Ilahan ki dà isaban hu Magbabayà hu batà."

Dayun, na, inilahan kay dà hu Magbabayà hu sabuwa ha batà ha maama. Naisab kay dà man nabayà-bayà ta maayad sa binuhat hu Magbabayà.

Aman ta sa Magbabayà, na, iyan tagbantay kanuy kada aldaw. Dayun a dà kandin agbuligan. Amin sabuwa ha aldaw ha taghipanawà a diyà ta kalasan. Natigkan napilay sa adagi ha kayu. Kagi ku ha mapilayan ad en. Ba hudà a kapilayi ta sa Magbabayà, na, tagbantay dà dayun. Iyan dà sa asu ku napilayan. Na, minatay haena. Bisan en ku si Satanas, na, agkabayaan a kandin aghimatayan ba sa Magbabayà, imbaldeng a kandin.

Amin dà man panahun ha agkatungkay a hu dalu. Kagi kud ha matay ad. Ba hudà a patay ta mig-ampù a duun hu Magbabayà. Na, naulian a dà.

Ba amin sabuwa ha panahun ha migduun a hu mamumuhat hu pagpanginginsà hu bulung. Dayun, na, dun taena ha aldaw, na, natigbas ku sa paa ku hu wasay. Kagi ku ha matay ad. Nahenà-henà ku ha sa Magbabayà, na, nahangel hu pagbuhat ku taena. Sa adul ku, na, taglangesahà. Iyan haena silut hu Magbabayà kanak ta migpanayù a hu bulung duun hu mamumuhat.

Aman ta dun taini ha panahun, na, hadi ku agnauwen sa mga batà ku hu panghimatay. Sa Magbabayà, na, hadi agkabayà ha mangimatay kuy. Maayad en sa pagkinabuhì ku ha in-ila kanak hu Magbabayà. Tagnauwen ku iman sa mga batà ku hu

Si Tariri, sa asawa din ha si Irina, daw sa mga batà dan.

pangasu daw pag-uma. Tagnauwen ku daán sidan hu pag-ampù daw pagsalig duun hu Magbabayà. Tag-asuyan ku sidan ha hadi sidan magpasipugul. Hadi kay en pa man tagsalig hu mga busaw ba tag-ampù kay duun hu Magbabayà ku agkadaluan kay. Hadi kay en agkahaldek ku matay kay ta makauma kay duun hu tagtimaan hu Magbabayà diyà ta langit.

Sa lalang hu Magbabayà, na, tungkay maayad. Laus labi sa lalang din. Sa Magbabayà, na, tungkay maayad. Iyan duma taw bisan hindu kuy duun payanaen. Hadi kuy makahales kandin. Bisán en ku dinì kuy ta kalasan daw ku duun kuy hu liyang daw ku duun kuy hu madalem ha wahig ba agkaahà kuy kandin. Iyan tungkay labaw ha amin din gahem hadi hu alan ha mga busaw.

Si Jesus, na, iyan minatay alan kanuy. Nabanhaw ha nabatun diyà ta langit. Amin panahun ha lumikù. Bisán sin-u ha tumuu diyà ta kandin, na, makadiyà ta langit. Ba saena ha hadi makatuu, na, silutan hu Magbabayà. Hudà bisan sabuwa ha makahales duun hu Magbabayà bisan hindu sidan.

Laus labi ha tagsalig a ki Jesus. Tumuu kaw daán. Kabayà daán sa Magbabayà ha nauwen nuy daán sa duma nuy hu lalang din. Iyan haini insugù din kanuy.

Iyan dà hai.